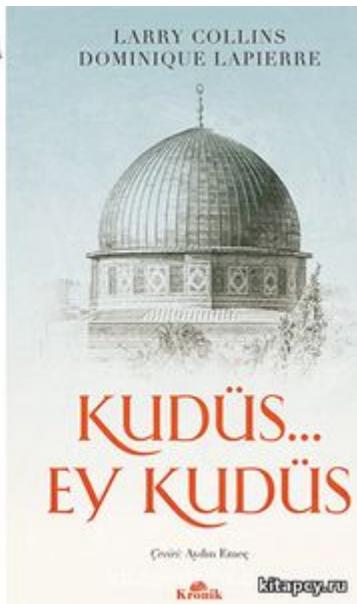
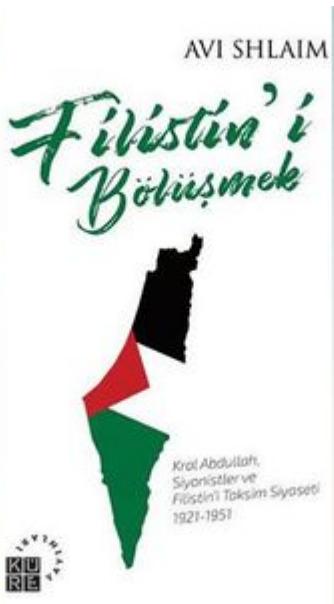
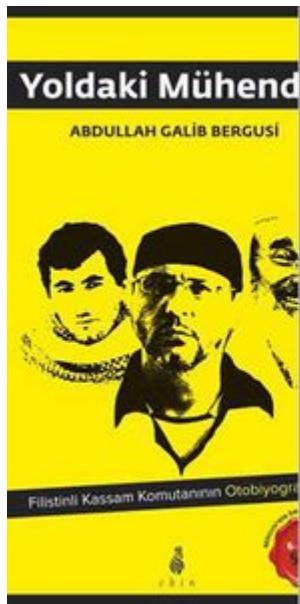

Kimiň penjiresi?

Category: Kitapcy, Maliýe we ykdysadyýyet

написано kitapcy | 26 января, 2025

Kimiň penjiresi? KIMIŇ PENJIRESI?

Taryhy çekic ýazýarmy ýa gürzi?

Taryhy ezilenleriň, garamaýaklaryň, zähmetkeş güýcleriň ýazmaýandyg-a hak.

Ýurдумызда bilmek, öwrenmek üçin diňe agyz dalaşylýar, gep sanaşylýar. Kim has gepe çeper bolsa, şonuň sözüne ynanylýar! Hakykatyň däl, duýguçyl kabul etmäniň (восприятие) agalyk sürýän döwründen geçýärис: Rowatçy taryh!

Soňky günlerde «palestinalılar ýer satdy-satmady» çekişmesi bar. Emma nämüçindir hiç kimse «Tanzimat» döwrünüň jedelli meselesi – 1858-nji ýylda çykarylan «Ýer hakyndaky kanunnamasyndan» söz açanok?

Geliň, elmydama gözden sypdyrylýan taryhy faktlar bilen yüzleşeliň...

Modern kapitalizmiň düýbuni tutujy Adam Smit 1776-njy ýylda şeýle analiz berdi:

«Osmanlyda söwda kese ýerli söwdagärleriň peýdasyna deňsiz-taýsyz esasda ösyär, bu ýagday onuň diňe özüne zyýan eder...»

Şeýle kesgitlemäni diňe Adam Smit berenok, Marksdan Engelse čenli köp sanly akyldar şol pikiri paýlaşdy:

«Osmanly – daş-töweregindäki ýyrtyjylara ýakymly ys saçýan karbongidratly öli atdan başga zat däl».

DAVETLISİNİZ
YOU ARE INVITED

Anatomy of a Lie: Did Palestinians Sell Their Land?

Bir Yalanın Anatomisi: Filistinliler Topraklarını Sattı mı?

PANEL 6 KASIM NOVEMBER
PAZARTESİ MONDAY
14:00 saat
2023

MODERATÖR

Prof. Dr. İbrahim ÖZCOŞAR

Oğuzhan ŞENER

19. Yüzyılda Filistin'de Yahudi Nüfusunun Gelişimi ve Toprak Mülkiyeti Sorunu

Zeynep KILIÇ

1876-1909 Yılları Arasında Yahudi Yerleşimlerine Karşı II. Abdülhamid'in Direnci

Muhammed İzzettin YETİM

II. Meşrutiyet Döneminde İttihat Terakki ve Yahudi Yerleşimleri

Merve KILINÇ

Manda Döneminden İsrail Devletine: Filistin Topraklarının Mülkiyet Durumu

Merve GÜNLÜOĞLU

1948'den Günümüze Yahudi Yerleşimlerinin Felsefesi

KUDÜS VE FILİSTİN
ÇALIŞMALARI UYGULAMA
VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

kitapcy.ru

* * *

Ýewropalylaryň osmanly söwdasynda agalyk sürüp başlamagynyň iki düýpli sebäbi bar:

- Senagat rewolýusiýasy bilen ykdysady taýdan öñegidişlikde Osmanlydan atgaýtarym öñe geçmegen;
- Ýewropaly söwdagärlere artykmaç hukuklar, ýeñillilikler we olaryň peýdasyna dowamly üýtgeşmeler girizilip durlan kapitulýasiýalar...

Ýerli söwdagärleriň, milli kapitalyň nädip ýok edilendigine iki mysal bereýin:

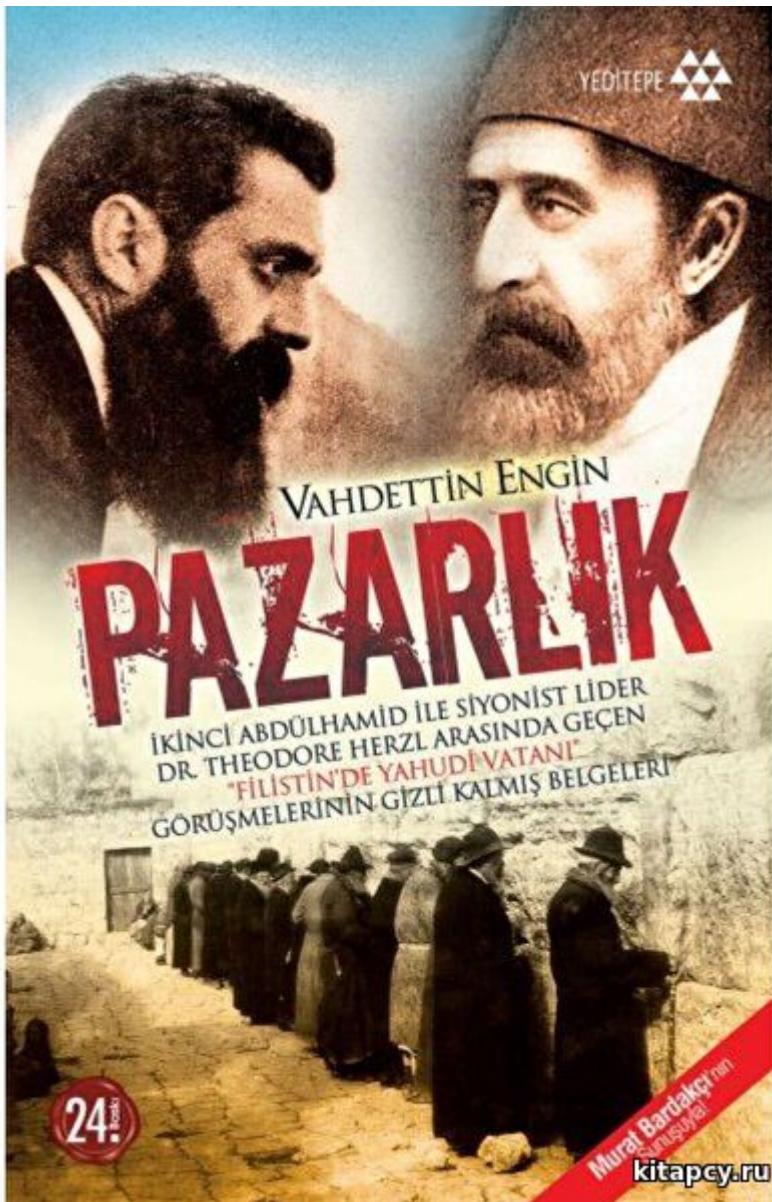
Ýewropaly söwdagärler import önümleri üçin 3% gümrük pajyny

tölese, ýerli söwdagärler 7-10% paç töleýärdi. Özem başga ýerden getirilen harytlar üçin diñe bir gezekde paç alynýan bolsa, ýerli harytlar her gümrük nokadyndan geçende telim gezek paç tölemeli bolýardy!

(«Bir ýurt özüne nädip beýle ýamanlygy edip bilyärkä?» diýmäň, nijeme ýyl geçenden soñ Türkiýäniň birtaraply Ýewropa Gümrük bileleşigine girmeginiň şundan hiç hili tapawudy ýok!)

Diñe paýtagt Stambul däl, Kair, Şam, Bagdat, Beýrut ýaly Osmanlynyň arap şäherleri-de import önumlere gark edildi. Zawod önemciligine garşy bäs edip bilmedik el önemciliginde işleýän ýerli telekeçiler bankrota batdy. (Mysal üçin, diñe 1840-1850-nji ýyllarda Angliýadan import edilen harytlar üç esse artdy, şondan soňam artdy).

Import harytlaryň artmagy netijesinde ýerli önemciliğin peselmegi yzly-yzyna edilen daşarky bergä-de sebäp boldy. Wagtyň geçmegi bilen Osmanly girdejileriniň 60-70%-ni daşarky bergilerine geçirdi. Ýewropalylar bizden aljak pullary üçin ikinji maliye ministrligini («Duýunu Umumiye») gurdular. (“Çökertme” ýaly aýdymalar nirden dörändir öydýärsiňiz?) Osmanly çökdüğisaýy, ýewropaly kapitalistler bank, demirýol, port, magdan känlerini, ýer satyn alma ýaly ýeňillikleri edinmegi artdyrdlar...

* * *

Import garaşlylyk...

Dowamly artýan daşarky bergiler (maliýe bendiliği)...

Elden giderilen ýerler...

Munuň agyr ykdysady ýüki osmanly zähmetkeşleriniň arkasyna ýüklendi. «Tanzimat»-«Gülhana» «modernizmi» ýalany bilen täze ykdysady üýtgesmeler üçin birgiden kanunlar çykaryldy.

Ine... sözde hususy eýeçiligiň güýje girizilmegi üçin 1858-nji ýylda çykarylan «Ýer hakyndaky kanunnanamasynyňam» düýp maksady ýeri paja baglamakdy! Jikme-jikliklere girip durjak däl, daýhan görgüli paç tölemejek bolup ýeri galp atlar bilen hasaba aldyrды. Şeýdibem satmaga mejbür boldy:

Ýewropalyalar ilkibaşda Osmanlynyň ekerançyluk önumlerini ele salmak üçin 1868-nji ýylda özlerine ýer satmagy

kanunylaşdyrýan kanuny çykartdy: «Istımlak nyzamnamasy»! (Istımlak – hususy eýeçilige degişli gozgalmaýan emlägiň döwletiň ýa-da başga bir ýuridiki tarapyň eýeçiligine geçirilmegi -t.b.) Bu kanun arkaly jöhitler on ýylyň dowamynda kyrk müñ gektar ýer satyn aldy. Otuz üç koloniýa (posýolok) guruldy. (Diňe şol sebitden däl, meselem, Izmiriň ýerleriniň üçden birini eýelediler!)

«Ýer satypdyr» diýip, palestin daýhanyny kemsitjek bolmagyň ýa-da «satmandyr» diýip, gahrymanlaşdyrjak bolmagyň hiç hili manysy ýok. Ilki şol geçen döwrüň içinde agyrlaşdyrylan we halka salynan agyr salgytlary bilmeli. Kapitalizmiň imperialistik stadiýa nädip gelendigine osmanly toptaklary iň gowy mysal.

Ykdysady-syýasy analizleri öz içine almaýan taryh ýalnyş taryhdyr. Munuň üçin taryha agalyk ediji synpyň däl-de, zähmetkeş halkyň «penjireshinden» seretmeli...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 12.12.2023 ý. Maliýe we ykdysadyýet